

'כתוב בארחות חיים בשם העיטור: 'חופה' הוא שמוסרה האב ומכניסה בבית שיש בו חידוש, כגון סדינין המצויירין שקורין קורטיני"ש. ויש עושים סוכה מזורדים או מהדס ובה מתייחדים שניהם, שקורין טאלמ"ו בלעז.

והאומר 'חופה' הוא סודר שחופין בו ראשיהם בשעת הברכה – לאו מילתא היא, מדרגטינן בסוכה 'וליחרו בחופה', ירושלמי: 'עד שיכנס לחופה' – שמע מינה מקום מיוחד כעין כילה שיושבים שניהם עם השושבינין היא 'חופה'. ובירושלמי בסוכה 'אלו הן חופות חתנים – סדינים המצויירים וכו'...' (מתוך בית יוסף אה"ע סא. וע"ע בהגר"א נה,ט).

דף כו

'הולכי דרכים ביום פטורין מן הסוכה...'. מסתבר שזה אמור רק בהליכה למסחר וכדומה, דברים שהם צורך בני אדם, אבל כשרוצה לילך לטייל לתענוג ולהנאה בעלמא למקום שאין שם סוכה – אסור. למה זה דומה, למי שיוצא לעתים מביתו וישן בחוץ להנאתו, מסתבר שבסוכות אסור לו לעשות כן, הגם שפעמים יוצא מביתו.

וגם בלאו הכי הלא נענשים על מצות עשה בעידנא דריתחא כשמבקש אופנים להיפטר מהמצוה (עפ"י אגרות משה או"ח ח"ג צג. וכן דעת הגרשז"א – מובא בהליכות שלמה ט, כא; שמירת שבת כהלכתה סו הערה רכג. וצדד שם שמדריך טיולים אשר פרנסתו בכך, ייפטר, 'וצ"ע').

ואולם בשיעורי הגרי"ש אלישיב שליט"א נקט שאין חילוק בין יציאה לסחורה או לטיול.

מה שכתב באגרות משה אודות מי שלפעמים לן מחוץ לביתו, שמסתבר שאסור לעשות כן בסוכות. בשו"ת מהר"ח או"ז (קצו) אכן הקשה מדוע לא יהא מותר לנהוג כן בסוכות, וכן לענין אכילה שהרי פעמים אוכל בחצרו וגנו. ולא תירץ לבאר הדבר.

אמנם נראה לכאורה ששינה ואכילה הרגילים להיות מחוץ לבית וצורתם מוכחת עליהם, כגון בשעת נסיעה, או שינה בשיבה בשעת שיעור, בזה ודאי י"ל כשם שאין אדם נמנע מכך כל השנה כך אין צריך להימנע בסוכות. [ושמא זו גם דעת המתירים יציאה לטיול, ששונה זה מלינה בחוץ להנאתו מפני שהטיול הוא דבר שגרתי שהרבה נוהגים בו מדי פעם].

'כי הא דרב חסדא ורבה בר רב הונא כי הוו עיילי בשבתא דרגלא לבי ריש גלותא הוו גנו ארקתא דסורא. אמרי, אנן שלוחי מצוה אנן ופטורין'. פירושו: לכך שכבו על שפת הנהר, כדי שימהרו לבוא בבוקר לבית המדרש לשמוע הדרשה (ריטב"א).

וכדומה כתבו התוס' (כה. ד"ה שלוחי), שמדובר בענין שאילו היו טרודים בקיום מצות סוכה, היו בטלים מהמצוה. וכעין זה כתב הראב"ה (תרלה, מובא בהג"א. וכן הובא להלכה במגן אברהם תרמ סק"ד) שכשנחים וישנים בהנאתם בלילה, יכולים למחר לעסוק טפי, והוו בכלל 'עוסקי מצוה'.

ודעת האור-זרוע (ה"ב רצט) ועוד (כן נקט בנו אחריו בשו"ת מהר"ח או"ז קפג), שאף כשאפשר לקיים שתיהן פטור הואיל ונחשב עוסק במצוה בהליכתו ובהכנתו אליה.

'שומרי גנות ופרדסים פטורין בין ביום ובין בלילה. וליעבדי סוכה התם וליתבו? אמר אביי: תשבו כעין תדורו'. פירש הרש"ש: לא חייבה תורה לישב בסוכה אלא תחת דירתו בביתו ולא תחת ישיבתו בבורגנים. והוא קרוב לפרש"י.

ע"ש. ונראה לפרש דברי רש"י, מה שכתב שטורח הוא לו להביא כלי תשמישו לשם, ולכאורה אין מובן מדוע אינו מחויב לטרוח

לקיים המצוה. וכן טעמו של רבא צריך באור, מדוע מותר לו לבטל מצות עשה משום הפסד ממון – אלא הכוונה כשם שכתב רש"י בפטור הולכי דרכים לפי שאין אדם נמנע מלצאת מביתו לדרך, כמו כן אינו נמנע מלצאת מביתו כדי לשמור, וישיבתו שם נחשבת 'מחוץ' לבית שהרי אין לו שם כל כליו, ואין לחייב לקבוע לו דירה כדי להתחייב בסוכה, כשם שאין מחייבים הולכי דרכים לקבוע להם דירה [וכן פרשו הריטב"א והריב"ב, ונראה שהיא סברת הרש"ש]. ורבא סבר שאין לפטור בשל כך מפני שהוא שומר שם תמיד ומשתמש בכלים הנמצאים שם א"כ זהו ביתו הרגיל, ולא דמי להולכי דרכים (וכמו שכתב הר"ן, והובא במג"א תרמ"ס"ק יז. וע' אגרות משה או"ח ח"ה סוס"י לט), אבל משום 'פרצה קוראת לגנב' אין מחייבים אותו לדור בתוך בית כאשר הוא שומר, ועיקר הטעם משום 'תשבו כעין תדורו'.

'תשבו כעין תדורו'. לא ממשמעות הלשון דרשו כן, אדרבה לכאורה משמע להפך מכך שכתוב **תשבו** ולא 'תדורו' – אלא שאנו למדים כן מכוונת המצוה שאמרה תורה **בַּסֶּכֶת תִּשְׁבּוּ שִׁבְעַת יָמִים כְּלוֹמַר כְּמוֹ שֶׁהֵייתֶם יוֹשְׁבִים בְּבֵתְכֶם**. אי נמי מן הכתוב **האזרח בישראל** – שהוא מקרא מיותר ובא ללמד שלא יתחייב בסוכה אלא מי שהוא כאזרח רענן, פרט להולכי דרכים ושומרים ומצטער וכיוצא בהן (עפ"י ריטב"א כאן ולהלן כח: בשם הרמב"ן).

'חולים ומשמישהם'. טעם הפטור למשמישי החולה, מפני שהם עוסקים במצוה (כן כתב הלבוש). ויש מי שמפרש משום 'תשבו כעין תדורו'; כמו שישראל גומלי חסדים יוצאים מביתם כדי לשמש את החולה, כך יש לו לצאת מסוכתו – נמצא לפי זה טעם אחד לחולים ולמשמישהם (עפ"י גליוני הש"ס). על חולה שאין בו סכנה בשאר מצוות עשה ובמצוות דרבנן – יש שכתבו לפטור, והרבה פוסקים חולקים [וכבר כתב כן הריטב"א במשנתנו, 'שאינו דחוי במצות משום מיחושין וחולי אלא בשאי אפשר לקיימן'], ויש מחלקים בטיב החולי ובגודל הצער. ע' חלקת יואב דיני אונס ז; אור שמח סנהדרין טו,א; דעת כהן קלו; חדושי הגר"ד בנגיס ח"א כ; שו"ת אגרות משה או"ח ח"א קעב; שו"ת שבט הלוי ח"ה ריט וח"ה עז,ב; חזון עובדיה ח"א ד. ועתוס' פסחים כח: שפשוט שאין חיוב לטומטום לקרוע כדי למול – משמע שאין חיוב לחבול בגוף כדי לקיים מצות עשה [כשם שאין חייב להוציא חומש מנכסיו]. וע' ברכת אברהם שם, וי"ל. וע' בהגהות רעק"א או"ח שו"ה שכו,א.

רבא שרא ליה לרבי אחא בר אדא למגנא בר ממטלתא משום סירחא דרגישתא. רבא לטעמיה דאמר רבא מצטער פטור מן הסוכה. אין מדובר שהיה ריח האדמה מאוס לכל כי אז הסוכה פסולה, אלא הוא לבדו היה מצטער בכך (ר"ן).

ומשמע שמינה בלבד נפטר אבל היה אוכל בה (וכ"כ בספר המצוות, אבל הרא"ש לא כתב כן). ומכאן הוכיח השער-הציון (תרמ,מא – דלא כנהר שלום ופרי מגדים) שלא נפסלה הסוכה מכל וכל הגם שאינה ראויה לאותו אדם לשינה משום מצטער, ומה שכתבו הפוסקים (הרא"מ, וכן הוכיחו האחרונים מדברי הרמב"ן בפ"ק) שסוכה שאינה ראויה לשינה או לאכילה ושתיה הריהי פסולה לגמרי, זהו רק כשאינה ראויה לכל אדם לאחד מהדברים הללו, אבל אם הוא לבדו מצטער בה – כשרה.

זכמה אכילת עראי? אמר רב יוסף: תרתי או תלת ביעי' שהרי שיעור סעודה הוא 'פרס' שנחלקו בו החכמים (בעירובין פג.) אם הוא שלשה ביצים או ארבעה, ואכילת עראי היא פחות מכדי סעודה דהיינו שתים או שלשה ביצים, כל אחד כפי שיטתו (ניצוצי אור).

'במוסר שינתו לאחרים. מתקיף ליה רב משרשיא: ערביך ערבא צריך'. צריך באור, מדוע נחוש שהשומר יישן וכי אסור לו לאדם לישב רגע מחוץ לסוכה [או בתפלין] שמא יירדם? ונראה מכאן ראיה

ברורה שאין שום חשש אם נרדם מאליו חוץ לסוכה, שאין איסור אלא כשהולך לישן חוץ לסוכה, הלכך כששוכב לישן וסומך על חברו ואותה סמיכות אין בה ממש, אסור משום שינת עראי (רא"מ הרביץ). ולפי סברתו אם נרדם אדם חוץ לסוכה, אין חובה להעירו (ע' הליכות שלמה ט, יז. ובבן איש חי (שנה א האוינו ח) כתב שיש להעיר את המתנמנם). ואף אולי מותר להוציא את הישן מהסוכה בשנתו. ויש מחמירים בשני אלו (ע' הליכות שלמה שם שמעיקר הדין נראה שמותר אך לא למעשה. ואולם כתב שאם יודע מלכתחילה שיוציאוהו לאחר מכן נראה שאין לו לישן שם. וע' גם אגרות משה יו"ד ח"א רל, ד שהישן אינו פטור מן המצוות ואסור לו ליכנס למצב שכשיישן יעשה איסור). ועדיין אין מובן הלא העמדת שומר מועילה בשאר מקומות, כמבואר בפוסקים לענין אכילה קודם תפילת ערבית וכד', ומדוע לא נחוש שמא השומר ישכב וישן. ולולא פרש"י היה אפשר לפרש 'ערבך ערבא צריך' – מי ישמור על השומר שישים אל לבו להבחין בין שינת עראי לקבע ושמא לא יעירונו עד שיירדם יותר, ולא דמי לשמירה דעלמא שאין צורך בהבחנה. ואולם רש"י (וכן בתשובת אור זרוע תשעב) לא פירש כן. וצ"ע.

'הישן בתפלין וראה קרי – אוחו ברצועה ואינו אוחו בקציצה' – ולא ישהם עליו עד שיטול ידי.
ומכל מקום כיון שאפשר לחלצן על ידי רצועה, אין לו התר ליגע בבתים (עפ"י בית יוסף או"ח מ).
נראה שאם מזומן לו דבר חולין שיוכל לחלצן בו, כגון בגד או נייר – יעשה כן ולא יגע ברצועות שהן תשמישי קדושה. ואפילו נגעו ידיו במקום הטינופת נראה שיסירן ע"י דבר אחר ולא ימתין עד שיטול ידיו כדלהלן.

(ע"ב) 'אם בא להחמיר על עצמו מחמיר ולית ביה משום יוהרא ומעשה נמי והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי...'. ואולם אם רצה תלמיד חכם שלא להחמיר על עצמו בכך – גם כן רשאי, ולא הוי כמי שאינו מדקדק במצוות. וזהו שהביא התנא מעשה ברבי צדוק שאכל חוץ לסוכה (ר"ן).

*

'... וזה היה טעם דוד המלך עליו השלום שלא ישן שתין נשמי ולא ידע טעם דמותא – כי כל יגיעת דוד המלך ע"ה כל ימיו ליניצל ממחשבות זרות שהיה מוקף מהם ממש מתולדתו...'.
(מתוך צדקת הצדיק רמד, ע"ש בהרחבה)

*

'כשינת הסוס. וכמה שינת הסוס – שיתין נשמי'. מרומזו בתיבת 'סוס'; 'ס' ועוד ס', לא יותר מששים נשימות בבת אחת (כמדומה בשם הגר"א).

דף כז

'לילי יום טוב'. 'לילי' כמו 'ליל', ותוספת ה-יו"ד באה בשל הסמיכות (חכמת שלמה למהרש"ל. וראה בהרחבה בספר מגדים חדשים שבת קיז:).

'נאמר כאן חמשה עשר ונאמר חמשה עשר בחג המצות, מה להלן לילה הראשון חובה מכאן ואילך'